

Adis Poljić*

VRIJEDNOST PREDMETA SPORA U PARNIČNIM POSTUPCIMA BOSNE I HERCEGOVINE

SAŽETAK

Predmet rada je vrijednost predmeta spora, kao obaveznog dijela tužbe, u parničnom postupku. Cilj rada je da se ukaže na dosadašnje spoznaje, te iznesu nove koje će se primjenjivati u parnici. U praksi i teoriji postoje skoro jedinstvena mišljenja o ulozi vrijednosti predmeta spora u parničnom postupku. Međutim, postojeća mišljenja se ne mogu u cjelosti prihvatiti, te se ukazuje da nisu u cjelosti tačna. Za određivanje vrijednosti predmeta spora u zavisnosti od vrste spora primjenjuju se različita pravila, s tim da se prvenstveno pravi razlika da li tužbeni zahtjeva glasi na novčani iznos ili na nenovčani iznos. Takođe je bitno do koje se faze u parnici može odrediti. Različita su mišljenja kod promjene vrijednosti predmeta spora, te se ukazuje u kojim slučajevima se može promijeniti i na koji način. Na kraju se zaključuje da se vrijednost predmeta spora isključivo koristi kod određivanja sudskih такси i kada je vrijednost predmeta spora uslov za zastupanje, djelimično se primjenjuje kod obračuna nagrade advokatu, uspjeha u parnici i sporovima male vrijednosti, dok se ne koristi za dopuštenost revizije.

Ključne riječi: vrijednost predmeta spora, parnični postupak, preinaka tužbe, djelimično povlačenje tužbe, uspjeh u parnici, revizija.

* Mr. iur., stručni saradnik u Općinskom sudu u Tuzli

UVOD

Vrijednost predmeta spora je jedan od obaveznih dijelova tužbe, te zbog obaveznog navođenja jasno proizlazi da je zakonodavac htio da ima veliki značaj u parničnom postupku. Međutim, zakonodavac nije izričito propisao za koje parnične radnje ima uticaj. U pravnoj teoriji i praksi skoro je jednoglasno prihvaćeno da je vrijednost predmeta spora potrebno cijeliti prilikom određivanja sudske takse, obračuna nagrade advokatu, ocjene dopuštenosti revizije i vrste postupka odnosno da li će se postupak voditi po pravilima postupka u sporovima male vrijednosti. Sve navedeno ne može se prihvatiti da je tačno, odnosno vrijednost predmeta spora nema uticaj na sve navedeno, dok pored navedenog ima uticaj na određivanje uspjeha parničnih stranaka u parnici, te u određenim slučajevima kod zastupanja pravnih lica. Takođe u praksi nalazimo mišljenje da vrijednost predmeta spora ima uticaj za obračun zakonskih zatezних kamata, što je pogrešno mišljenje. Dakle, u pogledu značaja vrijednosti predmeta spora ne postoje mišljenja koja bi se mogla u cjelosti prihvatiti. Zbog navedenog, cilj ovog rada je da ukaže na značaj vrijednosti predmeta spora i kod kojih parničnih radnji ga je potrebno cijeliti. Način određivanja vrijednosti predmeta spora može predstavljati složeno pitanje u slučajevima postojanja više tužioca ili tužbenih zahtjeva, te će se ukazati na način određivanja u ovakvim slučajevima.

1. Pojam vrijednosti predmeta spora

Parnični postupak predstavlja osnovni sistem pružanja pravne zaštite u građanskom sudskom postupku.¹ Parnični postupak sud ne pokreće po službenoj dužnosti, već se pokreće procesnom radnjom čiji je pravno-tehnički naziv tužba.² U pogledu obaveznih dijelova tužbe, postoje različita rješenja u parničnim postupcima u Bosni i Hercegovini, ali je zajedničko da je vrijednost predmeta spora obavezni element u svim zakonima.³ Pod vrijednosti predmeta spora treba razumjeti vrijednost

¹ S. Triva, *Građansko procesno pravo*, Narodne novine, Zagreb, 1965, 42.

² Vidi: B. Čalija/S. Omanović, *Građansko procesno pravo*, Univerzitet u Sarajevu, Pravni fakultet, Sarajevo 2000, 51.

³ Član 20. stav 2. Zakon o parničnom postupku pred sudom BiH-ZPP BiH, „Službeni glasnik BiH”, broj 36/04, 84/07, 58/13, propisuje da tužba mora sadržavati: 1) određen

zahtjeva koji tužilac ističe u tužbi, izraženu u novcu.⁴ Ukoliko izvršimo poređenje sa ranijim zakonima o parničnom postupku, vidimo da vrijednost predmeta spora nije bio obavezan element, već je tužilac u tužbi bio dužan naznačiti vrijednost predmeta spora kad nadležnost, sastav suda ili pravo na izjavljivanje revizije zavisi o vrijednosti predmeta spora, a predmet tužbenog zahtjeva nije novčani iznos.⁵ Problemi koji su se javljali u praksi zbog neoznačavanja vrijednosti predmeta spora u tužbi odnosno neutvrđivanja od strane suda, a naročito prilikom ocjene dopuštenosti revizije, navele su zakonodavca da ga normira obaveznim elementom tužbe.

Međutim, iako je naveden kao obavezan element tužbe, tužilac nije dužan navesti vrijednost predmeta spora jedino u slučajevima u kojima se vrijednost spora ne može izraziti u novcu u ZPP FBiH i ZPP

zahtjev u pogledu glavne stvari i sporednih potraživanja (tužbeni zahtjev), 2) činjenice na kojima tužilac zasniva tužbeni zahtjev, 3) dokaze kojima se utvrđuju te činjenice, 4) naznaku vrijednosti spora, 5) druge podatke koje u skladu s odredbama člana 274. ovog zakona mora imati svaki podnesak; Član 53. stav 2. Zakona o parničnom postupku FBiH-ZPP FBiH, „Službene novine FBiH”, broj 53/03, 73/05, 19/06, propisuje da tužba mora sadržavati: 1) osnovu za nadležnost suda, 2) određen zahtjev u pogledu glavne stvari i sporednih potraživanja (tužbeni zahtjev), 3) činjenice na kojima tužilac zasniva tužbeni zahtjev, 4) dokaze kojima se utvrđuju te činjenice, 5) naznaku vrijednosti spora, 6) pravni osnov tužbenog zahtjeva i 7) druge podatke koje u skladu s odredbama člana 334. ovog zakona mora imati svaki podnesak; Član 53. stav 2. Zakon o parničnom postupku Republike Srpske, „Službeni glasnik RS”- ZPP RS, broj 58/03, 85/03, 74/05, 63/07, 49/09, 61/13, propisuje da tužba mora sadržavati: 1) određen zahtjev u pogledu glavne i sporednih potraživanja (tužbeni zahtjev), 2) činjenice na kojima tužilac zasniva tužbeni zahtjev, 3) dokaze kojima se utvrđuju te činjenice, 4) naznaku vrijednosti spora, i 5) druge podatke koje u skladu s odredbama člana 334. ovog zakona mora imati svaki podnesak; Član 151. Zakon o parničnom postupku Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine, „Službeni glasnik Brčko Distrikta BiH”- ZPP BD, broj 08/09, 52/10, propisuje da tužba mora sadržavati: 1) osnovu za nadležnost suda, 2) određen zahtjev u pogledu glavne stvari i sporednih potraživanja (tužbeni zahtjev), 3) činjenice na kojima tužilac zasniva tužbeni zahtjev, 4) dokaze kojima se utvrđuju te činjenice, 5) naznaku vrijednosti spora, i 7) druge podatke koje u skladu s odredbama člana 334. ovog zakona mora imati svaki podnesak.

⁴ S. Triva, 202.

⁵ Član 171. stav 2. Zakon o parničnom postupku FBiH, „Službene novine FBiH”, broj 42/98; Član 186. stav 2. Zakon o parničnom postupku SFRJ, „Službeni list SFRJ”, broj 04/77.

BD dok u ZPP BiH i ZPP RS nije normiran izuzetak i tužilac je uvijek dužan navesti vrijednost predmeta spora.⁶

2. Određivanje vrijednosti predmeta spora

Dužnost tužioca je da u tužbi označi vrijednost predmeta spora. Tužba u kojoj nije označena vrijednost predmeta spora smatra se neurednom, pa će je sud vratiti tužiocu na ispravku.⁷ Ako tužilac u ostavljenom sudskom roku ne otkloni ovaj nedostatak, sud će tužbu odbaciti.⁸ U slučaju neoznačavanja i nevraćanja tužbe na ispravku od strane suda tužiocu, tužilac može da snosi posljedice u daljem toku postupka, koji se mogu ogledati u naknadi troškova, visine sudske takse i obračuna nagrade advokatu, ili dopuštenosti na izjavljivanje revizije.⁹ Naime, kada u tužbi vrijednost spora nije naznačena ili je naznačena kao neodređena, a donesena presuda koja se dalje pobija, dopuštenost revizije se cijeni prema osnovici po kojoj je tužitelj platio taksu za tužbu za dio koji se odnosi na pobijani dio drugostepene presude,¹⁰ u slučaju kada se prilikom dopuštenosti revizije cijeni vrijednost predmeta spora. Ukoliko tužilac ne odredi vrijednost predmeta spora, onda to može da učini sud.¹¹ Međutim, sud nema obavezu da utvrđuje vrijednost predmeta spora, već samo u slučaju sumnje u naznačenu vrijednost predmeta spora, a ne u svakom slučaju.¹²

Tužilac prilikom označavanja vrijednosti predmeta spora uzima u obzir samo vrijednost glavnog zahtjeva,¹³ dok kamate, ugovorna kazna i ostala sporedna traženja ne uzimaju se u obzir pri određivanju vrijednosti

⁶ Vidi: Član 256. stav 1. ZPP BiH; Član 316. stav 1. ZPP FBiH; Član 316. stav 1. ZPP RS; Član 65. stav 1. ZPP BD

⁷ S. Mulabdić, *Građansko procesno pravo*, Grin, Gračanica, 2010, 197.

⁸ *Ibid.*

⁹ Rješenje Vrhovnog suda FBiH, broj 070-0-Rev-08-001655 od 04.02.2010 godine.

¹⁰ Zaključak sa Savjetovanja građanskih i građansko-privrednih odjeljenja Saveznog suda, Vrhovnih sudova i Vrhovnog vojnog suda od 10. i 11.6.1981. godine, u: Odluka Apelacionog suda Brčko Distrikta, broj 097-0-Rev-07-000008 od 16.03.2007. godine.

¹¹ Odluka Vrhovnog suda RS, broj Rev-260/05 od 09.02.2007. godine.

¹² Odluka Vrhovnog suda RH, broj Rev-26/01-2 od 29.05.2002. godine.

¹³ Član 256. stav 2. ZPP BiH; Član 316. stav 2. ZPP FBiH; Član 316. stav 2. ZPP RS; Član 65. stav 2. ZPP BD.

spora ako ne čine glavni zahtjev.¹⁴ Pod glavnim zahtjevom, u smislu navedene odredbe, podrazumijeva se zahtjev stranke zbog koga se parnica vodi, dok se sporednim traženjima smatraju zahtjevi stranke koji se ističu povodom ili u vezi sa glavnim zahtjevom, odnosno potraživanja akcesorne prirode u odnosu na glavni zahtjev. Samo u slučaju kada se sporedno potraživanje traži kao glavno potraživanje tada se prema tom potraživanju određuje vrijednost spora. Ovo zbog toga što tada prestaje da bude sporedno i predstavlja glavni zahtjev u posebnoj parnici.¹⁵ Na primjer, ugovorna kazna se može ostvarivati kao glavni zahtjev u posebnoj parnici, a može se ostvarivati i kao sporedno potraživanje u parnici koja je pokrenuta radi zahtjeva za izvršenje ugovora, a istovremeno se traži i ugovorna kazna koja je predviđena za slučaj neurednog izvršenja.¹⁶ Parnični troškovi ne mogu biti predmet posebne parnice, s obzirom da se zahtjev za nadoknadu troškova parničnog postupka može postaviti do zaključenja glavne rasprave, te ukoliko stranka ne postavi zahtjev u navedenom roku gubi pravo da traži nadoknadu troškova, dolazi do prekluzije prava.¹⁷ Treba istaći da vrijednost predmeta spora ne mora nužno odgovarati protuvrijednosti imovine koja je predmet spora.¹⁸

Kada se tužbeni zahtjev ne odnosi na novčani iznos, mjerodavna je vrijednost predmeta spora koju je tužilac naznačio u tužbi.¹⁹ Ovo postoji u slučaju kada se utvrđuje da li su dva testamenta u saglasnosti,²⁰ utvrđivanja ništavosti kupoprodajnog ugovora i zahtjeva za utvrđivanje

¹⁴ Član 256. stav 3. ZPP BiH; Član 316. stav 3. ZPP FBiH; Član 316. stav 3. ZPP RS; Član 65. stav 3. ZPP BD.

¹⁵ Odluka Vrhovnog suda FBiH, broj 45 0 P 004005 08 Rev od 04. 08. 2009. godine.

¹⁶ M. Janković, *et. al.*, *Komentar Zakona o parničnom postupku*, Privredna štampa, Beograd, 1977, 60.

¹⁷ *Ibid.*

¹⁸ Odluka Vrhovnog suda RH, broj Rev 1995/1990-2 od 27. 12.1990. godine.

¹⁹ Vidi: Član 261. stav 2. ZPP BiH; Član 321. stav 2. ZPP FBiH; Član 321. stav 2. ZPP RS; Član 70. stav 2. ZPP BD.

²⁰ Vidi: Odluka Vrhovnog suda RH, broj Rev 2069/1995-2 od 7.12. 1995. godine.

ništavosti sporazuma o prenosu prava vlasništva²¹ ili utvrđivanja prava suvlasništva.²²

Ako je u slučaju kada se tužbeni zahtjev ne odnosi na novčani iznos, tužilac vrijednost predmeta spora suviše visoko ili suviše nisko naznačio, sud će najkasnije na pripremnom ročištu, a ako pripremno ročište nije održano, onda na glavnoj raspravi prije početka rasprave o glavnoj stvari, brzo i na prikladan način provjeriti tačnost naznačene vrijednosti, te rješenjem odrediti vrijednost predmeta spora.²³ Iako nije izričito normirano u slučajevima kada se tužbeni zahtjev odnosi na novčani iznos, smatramo da je i u tom slučaju dužnost suda da provjeri da li je označena vrijednost predmeta spora u skladu sa tužbenim zahtjevom. Može se reći da je sud dužan po službenoj dužnosti da provjeri pravilnost označene vrijednosti predmeta spora.²⁴ Za provjeru sud će cijeliti prije svega postavljeni tužbeni zahtjev, ali i činjenice na kojima tužilac temelji tužbeni zahtjev jer na osnovu navedenih činjenica u tužbi može se utvrditi da je vrijednost predmeta spora suviše visoko ili suviše nisko označena. Činjenice su bitne jer predstavljaju osnov tužbenog zahtjeva i proističe pravna posljedica istaknuta tužbom.²⁵ Naime, tužilac može u cilju plaćanja manjeg iznosa sudskih taksi da označi manju vrijednost predmeta spora nego što potražuje novčanim zahtjevom, te je sud u ovom slučaju dužan da od tužioca traži da odredi vrijednost predmeta spora u skladu sa postavljenim tužbenim zahtjevom. Ukoliko, tužilac ne postupi na navedeni način sud će rješenjem odrediti vrijednost predmeta spora u skladu sa tužbenim zahtjevom. Takođe, na pripremnom ročištu, bez obzira na što se odnosi tužbeni zahtjev, tuženi može istaći prigovor da tužilac nije pravilno označio vrijednost predmeta spora. U ovom slučaju sud mora odmah odlučiti o prigovoru tuženog i ne može nakon završetka

²¹ Vidi: Odluka Vrhovnog suda RH, broj Rev 468/07-2 od 30.04.2008. godine.

²² Vidi: Odluka Vrhovnog suda RH, broj Rev 612/07-2 od 19.09.2007. godine.

²³ Vidi: Član 261. stav 3. ZPP BiH; Član 321. stav 3. ZPP FBiH; Član 321. stav 3. ZPP RS; Član 70. stav 3. ZPP BD.

²⁴ Vidi: Odluka Vrhovnog suda RH, broj Rev 74/08-2 od 04. 09. 2008. godine.

²⁵ Vidi: B. Poznić, *Građansko procesno pravo*, 9. izd., Savremena administracija, Beograd, 1986, 203.

pripremnog ročišta donijeti rješenje kojim ga određuje.²⁶ Sud može i mora vrijednost predmeta spora odrediti rješenjem.²⁷ Dužnost suda je i da odredi vrijednost predmeta spora u slučaju kada je tužilac nakon podnošenja tužbe, dostavio podnesak kojim mijenja vrijednost predmeta spora. To dalje znači da rješenje kojim se vrijednost predmeta spora određuje nakon pripremnog ročišta ili prvog ročišta za glavnu raspravu prije nego što se tuženi upusti u raspravljanje o glavnoj stvari, nema pravni učinak i da kao mjerodavna vrijednost predmeta spora ostaje ona koju je tužilac u tužbi naznačio.²⁸ Dakle, sud samo do određene faze postupka ima mogućnost i ovlaštenje da pristupi utvrđivanju vrijednosti predmeta spora, pri čemu sudu kao ni tužiocu, ni jednom odredbom procesnog zakona nije dozvoljeno da vrijednost predmeta spora utvrđuje u bilo kojoj fazi postupka.²⁹

Zbog velikog broja predmeta kod sudova, te analiziranja drugih dijelova tužbe nisu rijetke situacije da sud propusti uvidjeti da tužilac nije označio vrijednost predmeta spora. Može se reći da je navedeni razlog uticao da se u pravu Republike Hrvatske ostavi mogućnost da ako sud nakon upuštanja tuženog u raspravljanje o glavnoj stvari utvrdi da je tužilac propustio odrediti vrijednost predmeta spora, sud prvog stepena brzo i na prikladan način, nakon što strankama omogući da se o tome izjasne, odredi vrijednost predmeta spora,³⁰ dok ukoliko prvostepeni sud propusti odrediti vrijednost predmeta spora kada je tužilac propustio označiti vrijednost predmeta spora i ne utvrdi vrijednost predmeta spora na propisani način najkasnije do zaključenja glavne rasprave, smatrat će se da je vrijednost predmeta spora 50.000.00 kn.³¹ Ostavljanje ove mogućnosti bilo bi dobro rješenje i za parnične postupke u BiH.

²⁶ Vidi: Odluka Vrhovnog suda RH, broj Revt 70/05-2 od 03. 11. 2005. godine.

²⁷ Odluka Vrhovnog suda RH, broj Rev 644/06-2 od 03. 08. 2006. godine.

²⁸ Odluka Vrhovnog suda RH, broj Revt 70/05-2 od 03. 11. 2005. godine.

²⁹ Vidi: Odluka Vrhovnog suda FBiH, broj 070-0- Rev- 09-001252 od 07.09.2010. godine.

³⁰ Član 40. stav 3. Zakon o parničnom postupku Republike Hrvatske-ZPP RH, „Narodne novine”, broj 53/91, 91/92, 112/99, 88/01, 117/03, 88/05, 2/07, 84/08, 96/08,123/08, 57/11, 148/11-prečišćeni tekst, 25/13.

³¹ Član 40. stav 4. ZPP RH.

Protiv rješenja kojim sud određuje vrijednost predmeta spora nije dopuštena posebna žalba,³² već se rješenje može pobijati samo u žalbi protiv konačne odluke.³³

Pored navedenog načina određivanja vrijednosti predmeta spora, posebni načini određivanja postoje u slučajevima ako se zahtjev odnosi na buduća davanja koja se ponavljaju, kada postoji više tužbenih zahtjeva, kada postoji suparničarstvo, kad se spor vodi o postojanju najamnog ili zakupnog odnosa, ili iz odnosa korištenja stana, odnosno poslovnih prostorija, ako se tužbom zahtijeva samo davanje osiguranja određenog potraživanja ili ustanovljenje založnog prava, kada se tužbeni zahtjev ne odnosi na novčani iznos, ali tužilac u tužbi navede da pristaje da umjesto udovoljenja tom zahtjevu primi određeni novčani iznos, ako novčani iznos nije izražen u konvertibilnim markama i ako postoji protivtužba.

2.1. Određivanje vrijednosti predmeta spora u slučajevima ako se zahtjev odnosi na buduća davanja koja se ponavljaju

Zbog posebnog karaktera sporova koji se odnose na buduća davanja koja se ponavljaju, potrebno je koristiti drugačiji način određivanja vrijednosti predmeta spora od opšteg, prije svega jer je neizvjesno do kada će tužilac i ako uspije u sporu imati pravo na buduća davanja. U ovim slučajevima može se reći da se vrijednost predmeta spora ne može tačno utvrditi, i da postoji element aleatornosti te je potrebno izričito normirati period koji je relevantan za ocjenu, osim u slučajevima kada je određen period za koji se traže buduća davanja. Dakle, ako se tužbeni zahtjev odnosi na buduća davanja koja se ponavljaju, vrijednost predmeta spora računa se po njihovom zbiru, ali najviše do iznosa koji odgovara zbiru davanja za vrijeme od pet godina.³⁴ Buduća davanja koja se ponavljaju su sporovi o zakonskom izdržavanju, sporovi o naknadi štete koja se ostvaruje u vidu rente³⁵ ili pravo na

³² Vidi: Član 261. stav 4. ZPP BiH; Član 321. stav 4. ZPP FBiH; Član 321. stav 4. ZPP RS; Član 70. stav 4. ZPP BD.

³³ Vidi: Član 200. stav 2. ZPP BiH; Član 233. stav 2. ZPP FBiH; Član 233. stav 2. ZPP RS; Član 343. stav 2. ZPP BD.

³⁴ Vidi: Član 257. ZPP BiH; Član 317. ZPP FBiH; Član 317. ZPP RS; Član 66. ZPP BD.

³⁵ Odluka Vrhovnog suda FBiH, broj 28 0 P 000272 09 Rev od 09.03.2010.godine.

uvećanje plaće,³⁶ kao i u drugim slučajevima u kojim se obaveza sastoji u povremenim davanjima. Pri tome, nije bitno odnosi li se tužbeni zahtjev samo na utvrđivanje prava na ova davanja ili se traži i osuda na buduća davanja.³⁷ Ako buduća davanja nisu novčana, potrebno je utvrditi njihov novčani ekvivalent.³⁸ Ako se zahtjev sastoji u traženju da se ispune već dospjele periodične obaveze, kao vrijednost predmeta spora mjerodavan je zbir svih dospjelih potraživanja.³⁹

Kada je nepoznat period na koji se odnose buduća davanja, u slučaju kada se renta priznaje do kraja života, ili uvećanje plaćanje do penzionisanja, jasno je da se ne može utvrditi momenat smrti ili dan penzionisanja jer tužilac može po različitim osnovama otići u penziju, primjećujemo da se u sudskoj praksi uzima period od pet godina,⁴⁰ iako je normirano da je to period za koji se može najviše uzeti za utvrđivanje vrijednosti spora. Ovo smatramo dobrim postupanjem, iz razloga pravne sigurnosti i ujednačavanja sudske prakse posebno što ostavljanje mogućnosti određivanja perioda do pet godina ostavlja prostor za različita određivanja vrijednosti predmeta spora. S druge strane, ako se tužbom traži naknada izgubljenog izdržavanja po osnovu naknade štete do punoljetstva tužioca, a s obzirom na godine tužioca to vrijeme je kraće od pet godina, obračunaće se vrijednost davanja za vrijeme koje preostaje do punoljetstva tužiocu iako to vrijeme u tužbenom zahtjevu nije označeno kalendarski ili po broju godina odnosno mjeseci.⁴¹

2.2. Određivanje vrijednosti predmeta spora kada postoji više tužbenih zahtjeva

Parnični postupak se veoma često vodi sa više istaknutih zahtjeva od strane tužioca. Tužilac u jednoj tužbi može istaknuti više zahtjeva

³⁶ Odluka Vrhovnog suda RH, broj Revr-31/02-2 od 09.05.2002. godine.

³⁷ J. Čizmić, *Komentar Zakona o parničnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine*, Privredna štampa, Sarajevo, 2009, 666.

³⁸ E. Zečević, *Komentar Zakona o parničnom postupku*, Sarajevo, Logos, 2004, 300.

³⁹ S. Triva, 203.

⁴⁰ Vidi: Odluka Vrhovnog suda FBiH, broj 28 0 P 000272 09 Rev od 09.03.2010.godine; Odluka Vrhovnog suda RH, broj Rev 1782/00-2 od 09.01.2002. godine; Odluka Vrhovnog suda RH, broj Rev 1062/06-2 od 07.03.2007. godine.

⁴¹ M. Janković, 61.

protiv istog tuženog kad su svi zahtjevi povezani istom činjeničnom i pravnom osnovom,⁴² pa se vrijednost predmeta spora određuje po zbiru vrijednosti svih zahtjeva.⁴³ Ovo se odnosi na slučajeve naknade nematerijalne štete kada postoji više zahtjeva za više oblika nematerijalne štete, utvrđivanje ništavim i pravno nevaljanim kupoprodajnog ugovora sa uspostavom prijašnjeg zemljišnoknjižnog upisa, uklanjanje kuće i predaje zemljišta⁴⁴ ili utvrđivanje da nije sklopljen ugovor o kreditu i povrat naplaćenog iznosa kredita.⁴⁵ Iako je izričito propisano da kod isticanja više zahtjeva koji su povezani istom činjeničnom i pravnom osnovom, vrijednost predmeta spora određuje po zbiru vrijednosti svih zahtjeva, bitno je cijeliti o kojoj vrsti se tužbe radi. Naime, deklaratorni zahtjevi istaknuti uz tužbeni zahtjev na činidbu trebaju poslužiti samo za ocjenu opravdanosti tužbe na činidbu i ne uzimaju se u obzir pri utvrđivanju vrijednosti predmeta spora, odnosno, vrijednost predmeta spora određuje se samo prema vrijednosti zahtjeva za činidbu.⁴⁶

Isticanje više tužbenih zahtjeva ne temelji se uvijek na istom činjeničnom i pravnom osnovu, i za svaki tužbeni zahtjev se na drugi način određuje vrijednost predmeta spora. Ako zahtjevi nisu povezani istom činjeničnom i pravnom osnovom, oni se mogu istaknuti u jednoj tužbi protiv istog tuženog samo kad je isti sud stvarno nadležan za svaki od tih zahtjeva i kad je za sve zahtjeve određena ista vrsta postupka, a sud ocijeni da isticanje takvih tužbenih zahtjeva u jednoj tužbi doprinosi ekonomičnosti postupka,⁴⁷ kada se vrijednost predmeta spora određuje prema vrijednosti svakog pojedinog zahtjeva.⁴⁸ Slučajevi kod kojih postoji ovaj način određivanja vrijednosti predmeta spora su: ako se traži isplata na ime ulaganja u kuću i utvrđivanje da bračnu stečevinu stranaka

⁴² Vidi: Član 22. stav 1. ZPP BiH; Član 55. stav 1. ZPP FBiH; Član 55. stav 1. ZPP RS; Član 153. stav 1. ZPP BD.

⁴³ Vidi: Član 258. stav 1. ZPP BiH; Član 318. stav 1. ZPP FBiH; Član 318. stav 1. ZPP RS; Član 67. stav 1. ZPP BD.

⁴⁴ Vidi: Odluka Vrhovnog suda RH, broj Rev 522/01-2 od 28.10.2008. godine.

⁴⁵ Vidi: Odluka Vrhovnog suda RH broj Gž.712/07-2 od 14.09.2007. godine.

⁴⁶ Vidi: *Ibid.*

⁴⁷ Vidi: Član 55. stav 3. ZPP FBiH; Član 55. stav 1. ZPP RS; Član 153. stav 1. ZPP BD.

⁴⁸ Vidi: Član 258. stav 2. ZPP BiH; Član 318. stav 2. ZPP FBiH; Član 318. stav 2. ZPP RS; Član 67. stav 2. ZPP BD.

čine pokretnine,⁴⁹ utvrđivanje da testament nije istinito i pravno valjan i utvrđivanje da darovni ugovor nije darovni ugovor jer ne odražava stvarnu volju darodavca u vrijeme nastanka ugovora,⁵⁰ zahtjev da se utvrdi da je određeni ugovor o darovanju ništav i zahtjev da se utvrdi da određene nekretnine ulaze u ostavinsku imovinu neke osobe.⁵¹ U ovim slučajevima vrijednost predmeta spora se određuje za svaki zahtjev posebno, pa i kada je jedan za utvrđenje a drugi za isplatu jer zahtjevi proizlaze iz raznih osnova.⁵²

Zajedničko za prethodna dva oblika jest slučaj utvrđivanja vrijednosti predmeta spora kada tužitelj nije označio vrijednost predmeta spora posebno za svaki tužbeni zahtjev, niti je sud odredio vrijednost svakog zahtjeva posebno. U ovom slučaju pravi se razlika da li se tužbeni zahtjevi odnose na novčani ili nenovčani iznos. Ako se odnose na novčani iznos, onda sud na osnovu općih pravila utvrđuje vrijednost predmeta spora tužbenog zahtjeva, dok u slučaju kada se tužbeni zahtjevi odnose na nenovčani iznos onda se vrijednost predmeta spora dobije dijeljenjem određene vrijednosti spora svih zahtjeva sa brojem istaknutih zahtjeva.⁵³

Pored navedenih slučajeva, tužilac može u jednoj tužbi istaknuti dva ili više tužbenih zahtjeva koji su u međusobnoj vezi i tražiti da sud usvoji slijedeći od tih zahtjeva ako nađe da onaj koji je u tužbi istaknut ispred njega nije osnovan.⁵⁴ Za ovaj oblik isticanja više tužbenih zahtjeva nije izričito propisan način određivanja vrijednosti predmeta spora. Kod ovog oblika vrijednosti predmeta spora tužbenih zahtjeva se ne sabiraju, jer tužilac ne traži prihvatanje svih postavljenih zahtjeva.⁵⁵ U ovom slučaju vrijednost predmeta spora određuje se prema prvom postavljenom zahtjevu.

⁴⁹ Vidi: Odluka Vrhovnog suda RH, broj Rev 826/05-2 od 05.10.2005. godine.

⁵⁰ Odluka Vrhovnog suda RH, broj Rev-1365/99, od 07. 02. 2001. godine.

⁵¹ Vidi: Odluka Vrhovnog suda RH, broj Rev-1993/98 od 20. 11. 2001. godine.

⁵² Vidi: Odluka Vrhovnog suda RH, broj Rev 826/05-2 od 05.10.2005. godine.

⁵³ Vidi: Odluka Vrhovnog suda RH, broj Rev-2880/1993-2 od 03.09.2007. godine.

⁵⁴ Vidi: Član 22. stav 3. ZPP BiH; Član 55. stav 4. ZPP FBiH; Član 55. stav 4. ZPP RS; Član 153. stav 4. ZPP BD.

⁵⁵ Vidi: Odluka Vrhovnog suda RH, broj Rev 424/08-4 od 03.02.2010. godine; Odluka Vrhovnog suda RH, broj Rev-x 64/08-2 od 17.12.2008. godine.

Kod alternativnih tužbenih zahtjeva takođe se tužbeni zahtjevi ne sabiraju, jer tužitelj ne traži da se svi zahtjevi usvoje. Drugim riječima, kada se zahtjevom iz tužbe traži da se tuženi obaveže da izvrši obavezu, s tim da od dvije ili više alternativno određenih činidbi izabere jednu (zahtjev sa alternativnom obavezom po izboru tuženog), radi se o jednom zahtjevu, pa se on može usvojiti samo kao takav, pod uslovom da taj zahtjev, odnosno alternativna obaveza po izboru tuženog, ima svoje uporište u materijalnom pravu (ugovoru, jednostranoj izjavi volje ili zakonu), ili odbiti ukoliko taj zahtjev, odnosno alternativna obaveza po izboru tuženog, nema svoje uporište u materijalnom pravu (ugovoru, jednostranoj izjavi volje ili zakonu).⁵⁶

Samo traženje u tužbi više stvari ne mora značiti da se ističe i više tužbenih zahtjeva, već mogu obuhvatati jedan tužbeni zahtjev i vrijednost predmeta spora se određuje prema opštim pravila. Tako u slučaju zahtjeva za iseljenje i zahtjeva za predaju vrta u posjed radi se o jednom zahtjevu (zahtjevu za iseljenje) koji uključuje i pravo tužitelja da tuženi predaju u posjed vrt, kojeg koriste kao pripadnost stanu, a ne po nekoj samostalnoj pravnoj osnovi.⁵⁷

2.3. Određivanje vrijednosti predmeta spora kada postoji suparničarstvo

Za razliku od prethodna dva posebna načina određivanja vrijednosti predmeta spora koji su normirani u zakonima o parničnom postupku, ovaj oblik nije normiran iako je često zastupljen u praksi. Suparničarstvo postoji kada više osoba jednom tužbom tuži, odnosno kada su tuženi: 1) ako su u pogledu predmeta spora u pravnoj zajednici ili ako njihova prava, odnosno obaveze proističu iz iste činjenične i pravne osnove (materijalni suparničari); 2) ako su predmet spora zahtjevi, odnosno obaveze iste vrste koji se temelje na bitno istovrsnoj činjeničnoj i pravnoj osnovi, te ako postoji stvarna i mjesna nadležnost istog suda za

⁵⁶ J. Stanišić, „Isticanje više tužbenih zahtjeva u jednoj tužbi”, *Zbornik radova „Harmonizacija građanskog prava u regionu“*, Pravni fakultet Univerziteta u Istočnom Sarajevu, Istočno Sarajevo, 1/2013, 504.

⁵⁷ Vidi: Odluka Vrhovnog suda RH, broj Rev-256/1990-2 od 10.04.1990. godine.

svaki zahtjev i za svakog tuženog (formalni suparničari); 3) ako je to drugim zakonom određeno.⁵⁸

Kod određivanja vrijednosti predmeta spora nužno je razlikovati obično i jedinstveno suparničarstvo. Obično suparničarstvo postoji kada je suparničar u parnici samostalna stranka i njegove radnje ili propuštanja niti koriste niti štete drugim suparničarima.⁵⁹

U slučaju određivanja vrijednosti predmeta spora kod običnog suparničarstva ne sabiraju se vrijednosti predmeta spora tužbenih zahtjeva, već se vrijednosti predmeta spora određuje u odnosu na svaki tužbeni zahtjev posebno. Ako nije određena vrijednost predmeta spora u odnosu na svakog suparničara posebno, a tužbeni zahtjev je formulisan kao jedinstven, tako da tužioci zapravo saberu svoje zahtjeve u jedan, odnosno traži se isplata određenog novčanog iznosa svim suparničarima, ili ako tužilac traži isplatu određenog novčanog iznosa od svih tuženih suparničara, onda se vrijednost predmeta spora određuje na način da se označena vrijednost predmeta spora dijeli na broj suparničara.⁶⁰ Naime, nema pravnih smetnji da svaki od formalnih aktivnih suparničara podnese posebno tužbu protiv istog tuženog i da se vodi onoliko parničnih postupaka koliko ima tužioca.⁶¹ Ista situacija je i kod formalnih pasivnih suparničara. Međutim, u slučaju kada postoji više tužbenih zahtjeva tada se označena vrijednost predmeta spora dijeli na broj tužbenih zahtjeva,⁶² a ne na broj suparničara.

Jedinstveno suparničarstvo postoji u slučaju ako se prema zakonu ili zbog prirode pravnog odnosa spor može riješiti samo na jednak način prema svim suparničarima i smatraju se kao jedna parnična stranka, tako da ako pojedini suparničari propuste koju parničnu radnju učinak

⁵⁸ Vidi: Član 300. stav 1. ZPP BiH; Član 362. stav 1. ZPP FBiH; Član 362. stav 1. ZPP RS; Član 160. stav 1. ZPP BD.

⁵⁹ Vidi: Član 302. ZPP BiH; Član 365. ZPP FBiH; Član 365. ZPP RS; Član 162. ZPP BD.

⁶⁰ Vidi: Odluka Vrhovnog suda FBiH, broj 70 0 P 000582 10 Rev od 04.10.2011. godine.

⁶¹ Vidi: Odluka Vrhovnog suda RS, broj 118-0-Rev-09-000102 od 01.04.2010. godine.

⁶² Vidi: Odluka Vrhovnog suda FBiH, broj 17 0 P 002296 11 Rev od 31.05.2012. godine; Odluka Vrhovnog suda RH, broj Rev 86/06-2 od 05. 07. 2005. godine.

parničnih radnji koje su poduzeli drugi suparničari proteže se i na one koji te radnje nisu poduzeli.⁶³ Kod ovoga oblika suparničarstva vrijednost predmeta spora određuje se u odnosu na sve suparničare, i ne može se posebno određivati u odnosu na pojedine suparničare.

2.4. Određivanje vrijednosti predmeta spora kad se spor vodi o postojanju najamnog ili zakupnog odnosa, ili iz odnosa korištenja stana, odnosno poslovnih prostorija

Posebna pravila za određivanje vrijednosti predmeta spora propisana su i u slučaju spora o postojanju najamnog ili zakupnog odnosa, ili iz odnosa korištenja stana, odnosno poslovnih prostorija. U ovim slučajevima vrijednost predmeta spora se računa prema jednogodišnjoj najamnini, odnosno zakupnini, osim ako je riječ o najamnom ili zakupnom odnosu zaključenom na kraće vrijeme.⁶⁴ Iako se često ne pravi razlika između najma i zakupa, prema pravnim pravilima građanskog prava najam i zakup se razlikuju po obimu, jer najam podrazumijeva samo upotrebu stvari, dok se po ugovoru o zakupu pored korištenja stvari stiče pravo i na ubiranje plodova (izdavanje zakupljene poslovne prostorije u podzakup).⁶⁵ Navedeno pravilo o utvrđivanju vrijednosti predmeta spora primjenjuje se samo u tužbama za utvrđivanje postojanja, odnosno nepostojanja najamnog ili zakupnog odnosa, ili iz odnosa korištenja stana, odnosno poslovnih prostorija.⁶⁶ U drugim sporovima u vezi s najamnim ili zakupnim odnosima i u vezi sa korištenjem stana, odnosno poslovnih prostorija, vrijednost predmeta spora utvrđuje se prema odgovarajućim pravilima zakona o parničnom postupku u zavisnosti od sadržaja istaknutog zahtjeva.⁶⁷ Tako, na primjer ako se traži plaćanje dospjele zakupnine, ne primjenjuju se odredbe ovog člana, a vrijednost predmeta spora određuje se prema ukupnom odnosu dospjele zakupnine, a ne prema visini jednogodišnjeg iznosa zakupnine, odnosno

⁶³ Vidi: Član 303. ZPP BiH; Član 366. ZPP FBiH; Član 366. ZPP RS; Član 163. ZPP BD.

⁶⁴ Vidi: Član 259. ZPP BiH; Član 319. ZPP FBiH; Član 319. ZPP RS; Član 68. ZPP BD.

⁶⁵ M. Janković, 64.

⁶⁶ J. Čizmić, 669.

⁶⁷ J. Čizmić, 669.

novčani iznos koji se traži predstavlja vrijednost predmeta spora.⁶⁸ U slučaju ako se tužbeni zahtjev odnosi na isplatu budućih periodičnih zakupnina, vrijednost predmeta spora odgovara zbiru zakupnina ali najviše do iznosa koji odgovara zbiru davanja za vrijeme od pet godina.⁶⁹ U slučaju ako imamo tri tužbena zahtjeva u jednoj parnici koji se odnose na spor o postojanju zakupnog odnosa, isplatu dospjelih zakupnina i isplatu budućih zakupnina, na svaki će se primjenjivati posebna pravila za određivanje vrijednosti predmeta spora.

Vrijednost predmeta spora se računa na osnovu jednogodišnje najamnine, odnosno zakupnine uvijek kad je predmet spor predaja stana, bez obzira na pri tome ostvareni sadržaj odnosa između stranaka u pogledu tog stana – dakle, bez obzira na to je li riječ o korištenju stana koje kao pravnu osnovu ima u zakonu priznat način stjecanja ili ne.⁷⁰

2.5. Određivanje vrijednosti predmeta spora ako se tužbom zahtijeva samo davanje osiguranja određenog potraživanja ili ustanovljenje založnog prava

Pod osiguranjem potraživanja podrazumijeva se davanje mogućnosti povjeriocu da svoje potraživanje naplati iz unaprijed određene stvari iz imovine dužnika, ili određene stvari iz imovine trećeg lica (zaloga), ili realizacijom određenog potraživanja prema trećem licu (cesija).⁷¹ Ako se tužbom zahtijeva samo davanje osiguranja određenog potraživanja ili ustanovljenje založnog prava, vrijednost predmeta spora određuje se prema iznosu potraživanja koje treba osigurati, ali ako predmet zaloga ima manju vrijednost od potraživanja koje treba osigurati, kao vrijednost predmeta spora uzet će se vrijednost predmeta zaloga.⁷² U sporovima ove vrste kao vrijednost predmeta spora u pravilu se određuje iznos potraživanja na koje se traži osiguranje.⁷³ Izuzetak je predviđen kad se kao sredstvo osiguranja traži davanje u zalog određene stvari, a ta stvar

⁶⁸ M. Janković, 68., u: *Ibid.*

⁶⁹ Vidi: *Supra* 2.1.

⁷⁰ Vidi: Odluka Vrhovnog suda RH, broj Rev-2492/1999-2 od 11. 02. 2003. godine.

⁷¹ M. Janković, 64.

⁷² Vidi: Član 260 ZPP BiH; Član 320 ZPP FBiH; Član 320 ZPP RS; Član 69 ZPP BD.

⁷³ J. Čizmić, 670.

ima manju vrijednost od potraživanja koje treba osigurati, u kom slučaju se kao vrijednost predmeta spora uzima vrijednost predmeta zaloge.⁷⁴

2.6. Određivanje vrijednosti predmeta spora kada se tužbeni zahtjev ne odnosi na novčani iznos, ali tužilac u tužbi navede da pristaje da umjesto udovoljenja tom zahtjevu primi određeni novčani iznos

Alternativno ovlaštenje je moguće u parnicama kod kojih predmet spora nije novčani iznos, već neka stvar.⁷⁵ Da bi postojalo alternativno ovlaštenje tuženog, potrebna je izjava tužioca da je voljan primiti određeni novčani iznos umjesto stvari.⁷⁶ Ovako navedeni novčani iznos nije predmet tužbenog zahtjeva, pa se sud ne može upuštati u ispitivanje da li označeni novčani iznos odgovara vrijednosti stvari.⁷⁷ U ovom slučaju kao vrijednost predmeta spora uzima se novčani iznos koji tužilac u tužbi navede da pristaje da primi umjesto udovoljenja zahtjevu.⁷⁸ To znači da kada tužilac tužbeni zahtjev postavi sa procesnom facultas alternativom, dakle sa građanskopravnom ponudom o kojoj sud ne može ni raspravljati ni odlučivati, ona bi bila mjerodavna za određivanje vrijednosti predmeta spora.⁷⁹

2.7. Određivanje vrijednosti predmeta spora ako novčani iznos nije izražen u konvertibilnim markama

Kada se tužbeni zahtjev odnosi na novčani iznos, a novčani iznos nije izražen u konvertibilnim markama potrebno je utvrditi odnos konvertibilne marke i strane valute. U ovom slučaju vrijednost predmeta spora se utvrđuje u konvertibilnim markama, po srednjem kursu odnosne valute koji je utvrdila nadležna finansijska organizacija u vrijeme podnošenja tužbe.⁸⁰ U parnici u kojoj je tužbeni zahtjev izražen u stranoj valuti, eventualne tečajne promjene nemaju za posljedicu promjenu

⁷⁴ M. Janković, 64.

⁷⁵ *Ibid.*, 384.

⁷⁶ *Ibid.*

⁷⁷ M. Janković, 384.

⁷⁸ Vidi: Član 261. stav 1. ZPP BiH; Član 321. stav 1. ZPP FBiH; Član 321. stav 1. ZPP RS; Član 70. stav 1. ZPP BD.

⁷⁹ Vidi: Odluka Vrhovnog suda RH, broj Rev 951/08-2 od 17.10. 2010. godine.

⁸⁰ Vidi: Član 262. ZPP BiH; Član 322. ZPP FBiH; Član 322. ZPP RS; Član 71. ZPP BD.

vrijednosti spora.⁸¹ Kada je tužilac u tužbi brojčano naznačio vrijednost predmeta spora ali nije naveo valutu na koju se taj broj odnosi, uzima se da je vrijednost predmeta spora naznačena u novčanim jedinicama domaće valute koja važi u vrijeme podnošenja tužbe.⁸²

2.8. Određivanje vrijednosti predmeta spora ako postoji protivtužba

Ovaj slučaj određivanja vrijednosti predmeta spora nije izričito normiran s obzirom da odredbe zakona o parničnom postupku koje se odnose na protivtužbu ukazuju na način određivanja. Tuženi može u odgovoru na tužbu, a najkasnije na pripremnom ročištu, podnijeti protivtužbu, ako je zahtjev protivtužbe u vezi s tužbenim zahtjevom, ili ako se ti zahtjevi mogu prebiti, ili ako se protivtužbom traži utvrđenje nekog prava ili pravnog odnosa o čijem postojanju ili nepostojanju zavisi u cijelosti ili djelimično odluka o tužbenom zahtjevu.⁸³ Odredbe zakona o parničnom postupku o tužbi i odgovoru na tužbu na odgovarajući način se primjenjuju i na protivtužbu i odgovor na protivtužbu, ako zakonom o parničnom postupku nije drugačije određeno.⁸⁴ U parnici se raspravlja paralelno o tužbi i protivtužbi, s tim da se donosi jedna odluka u okviru koje se posebno odlučuje o tužbenom i protivtužbenom zahtjevu. Kako se posebno odlučuje o tužbi i protivtužbi, potrebno je odrediti vrijednost predmeta spora za tužbu i protivtužbu, s tim da se vrijednosti ne mogu sabirati.⁸⁵ Uvod odluke kojom se odlučuje o tužbi i protivtužbi nužno je da sadrži oznaku vrijednosti predmet spora za tužbu i protivtužbu.

3. Promjena vrijednosti predmeta spora

Vrijednost predmeta spora je jedan od obaveznih elemenata tužbe, s tim da za razliku od drugih elemenata za koje je izričito određeno da se

⁸¹ Odluka Vrhovnog suda Slovenije, broj III Ips-21/81 od 24.12.1981. godine u: J. Čizmić, 674.

⁸² Vidi: Odluka Vrhovnog suda RH, broj Rev 885/2005-2 od 09.11.2005. godine.

⁸³ Vidi: Član 41. stav 1. ZPP BiH; Član 74. stav 1. ZPP FBiH; Član 74. stav 1. ZPP RS; Član 187. stav 1. ZPP BD.

⁸⁴ Vidi: Član 41. stav 4. ZPP BiH; Član 74. stav 4. ZPP FBiH; Član 74. stav 4. ZPP RS; Član 187. stav 4. ZPP BD.

⁸⁵ Vidi: Odluka Vrhovnog suda FBiH, broj 45 0 Ps 011635 11 Rev od 14.03.2013. godine.

mogu u toku postupka mijenjati, za ovaj element tužbe ne postoje izričiti propisi o promijeni u toku postupka. Zbog navedenog, u praksi često nalazimo na mišljenja da se vrijednost predmeta spora označena u tužbi ne može mijenjati.⁸⁶ Ukoliko imamo u vidu pravila parničnog postupka, i svrhu pripremnog ročišta, smatramo da se jednom označena vrijednost predmeta spora može mijenjati. Naime, ne postoji pravni osnov da se do zaključenja pripremnog ročišta ili do početka glavne rasprave, ako pripremno ročište nije održano, ne dopusti promjena vrijednosti predmeta spora, uz ispunjenje određenih uslova, a da se mogu iznositi nove činjenice, predlagati dokazi, objektivno preinačiti tužba, bez bilo kakvog pristanka tuženog. Jasno je da navedeni elementi direktno utiču na ishod parnice i da imaju veći značaj na odluku o glavnoj stvari u odnosu na vrijednost predmeta spora. Tužilac može promijeniti vrijednost predmeta spora, ukoliko djelimično povuče tužbu ili preinači tužbu. Takođe, jednom naznačenu vrijednost predmeta spora stranke ne mogu sporazumno mijenjati.⁸⁷ Promjena vrijednosti predmeta spora može biti samo kod djelimičnog povlačenja tužbe i kod preinačenja tužbe.

3.1. Promjena vrijednosti predmeta spora kod djelimičnog povlačenja tužbe

U zakonima o parničnom postupku nije propisana mogućnost „smanjenja tužbe”, iako je u praksi „smanjenje tužbe” prihvaćeno kao „preciziranje tužbe” u slučajevima kada dolazi do djelimičnog povlačenja tužbe. U navedenom slučaju, u praksi se ne traži pristanak druge strane, s obzirom da nema negativne procesno pravne posljedice za tuženog, ali pomaže u daljem toku postupka jer je određena tužba tužitelja. Ovakvo djelimično povlačenje tužbe ne utiče na vrijednost predmeta spora, ali tužilac povlači dio tužbe. Ako tužilac ovako postupi do zaključenja pripremnog ročišta, a ako pripremno ročište nije održano, onda na glavnoj raspravi prije početka rasprave o glavnoj stvari i nakon djelimičnog povlačenja tužbe promijeni vrijednost predmeta spora, sud će prihvatiti

⁸⁶ Vidi: Odluka Kantonalnog suda u Tuzli, broj 32 0 P 021830 12 Gž od 10.07.2012. godine; Odluka Okružnog suda u Trebinju, broj 015-0-Rev-08-000167 od 23.10.2009. godine.

⁸⁷ Odluka Vrhovnog suda RH, broj Rev 744/04-2 od 09.02.2005. godine.

novooznačenu vrijednost predmeta spora ukoliko tuženi da pristanak na povlačenje dijela tužbe, dok ukoliko tužba nije dostavljena tuženom na odgovor nije potreban pristanak tuženog. Naime, tužilac može povući tužbu bez pristanka tuženog prije nego što je tužba dostavljena tuženom, a tužba se može povući i nakon dostave tuženom, sve do zaključenja glavne rasprave, ako tuženi na to pristane, s tim ako se tuženi u roku od osam dana od dana obavijesti o povlačenju tužbe ne izjasni o tome, smatrat će se da je pristao na povlačenje.⁸⁸

Iz navedenog proizlazi da postupanje suda i promjena vrijednosti predmeta spora zavisi od vremena povlačenja dijela tužbe. Ukoliko tužilac djelimično povuče tužbu prije dostavljanja tužbe na odgovor tuženom i označi novu vrijednost predmeta spora u skladu sa smanjenim tužbenim zahtjevom, sud će odrediti da je vrijednost predmeta spora naknadno označena i nije potreban pristanak tuženog. Ako tužilac djelimično povuče tužbu nakon dostavljanja tužbe na odgovor tuženom i označi novu vrijednost predmeta spora u skladu sa smanjenim tužbenim zahtjevom, onda će sud zatražiti od tuženog da se izjasni o povlačenju dijela tužbe te ukoliko da pristanak ili ako se tuženi u roku od osam dana od dana obavijesti o povlačenju dijela tužbe ne izjasni o tome, smatrat će se da je pristao na povlačenje, te će sud odrediti da je vrijednost predmeta spora ona koju je tužilac naknadno odredio. Ukoliko tuženi ne da pristanak na povlačenje dijela tužbe onda sud neće dopustiti povlačenje tužbe, te će odrediti da je vrijednost predmeta spora ona koja je označena u tužbi.

Pravilnost navedenog zaključka nalazi se i u dužnosti postupanja suda da kada je tužilac vrijednost predmeta spora suviše visoko ili suviše nisko naznačio, brzo i na prikladan način provjeri tačnost naznačene vrijednosti, te rješenjem odredi vrijednost predmeta spora.⁸⁹ Ukoliko tužilac djelimično povuče tužbu, uz pristanak tuženog ako je potreban, onda bi vrijednost predmeta spora bila suviše nisko označena, osim kada

⁸⁸ Vidi: Član 26. stav 1. ZPP BiH; Član 59. stav 1. ZPP FBiH; Član 59. stav 1. ZPP RS; Član 157. stav 1. ZPP BD.

⁸⁹ Vidi: Supra 2.

se radi o neznatnom smanjenju tužbe, u odnosu na novi tužbeni zahtjev koji je sada i predmet parničnog postupka, te o kojem će se raspravljati.

Tužilac može najkasnije na pripremnom ročištu, a ako pripremno ročište nije održano, onda na glavnoj raspravi prije početka rasprave o glavnoj stvari promijeniti vrijednost predmeta spora s obzirom da nakon navedenog nastupa prekluzija prava za promjenu i više se ne može promijeniti.⁹⁰ U praksi nalazimo da je sud dopustio promjenu vrijednosti predmeta spora, smanjenje, nakon umanjena tužbenog zahtjeva na glavnoj raspravi,⁹¹ što je nezakonito postupanje suda.

Do promjene vrijednosti predmeta spora neće doći ukoliko tužilac ne odredi novu vrijednost predmeta spora već samo djelimično povuče tužbu.⁹²

3.2. Promjena vrijednosti predmeta spora kod preinačenja tužbe

Za promjenu vrijednosti predmeta spora kod preinačenja tužbe, relevantno je samo objektivno preinačenje tužbe, dok subjektivno preinačenje tužbe nije, s obzirom da se samo mijenja tuženi dok visina tužbenog zahtjev ostaje ista. Objektivno preinačenje tužbe postoji u slučaju promjene istovjetnosti tužbenog zahtjeva, povećanja postojećeg ili isticanja drugog tužbenog zahtjeva uz postojeći.⁹³ Tužilac može pogrešno ocijeniti istaknute zahtjeve zbog čega je bitno da sud ima odgovarajuće stručno znanje za pravilnu ocjenu o kojoj se vrsti objektivne kumulacije radi u konkretnom predmetu spora.⁹⁴ Takođe je potrebno praviti razliku i kod uticaja objektivne preinake tužbe na vrijednost predmeta spora, jer svaka objektivna preinaka neće dovesti i to promjene vrijednosti predmeta spora.

⁹⁰ Vidi: Supra 2.

⁹¹ Vidi: Odluka Osnovnog suda u Modriči, broj 86 0 P 001880 08 P od 11.04.2011. godine.

⁹² Vidi: Odluka Vrhovnog suda RH, broj Rev-59/1999-2 od 13.05.1999. godine.

⁹³ Vidi: Član 23. stav 1. ZPP BiH; Član 56. stav 1. ZPP FBiH; Član 56. stav 1. ZPP RS; Član 154. stav 1. ZPP BD

⁹⁴ S. Mulabdić, „Objektivna kumulacija tužbenih zahtjeva”, *Anali Pravnog fakulteta Univerziteta u Zenici*, Pravni fakultet Univerziteta u Zenici, Zenica, 9/2012, 206.

U pravilu neće doći do promjene vrijednosti predmeta spora kod promjene istovjetnosti tužbenog zahtjeva. O promjeni istovjetnosti zahtjeva govorimo kad tužilac tokom postupka umjesto zahtjeva postavljenog u tužbi istakne neki drugi tužbeni zahtjev.⁹⁵ On, dakle, traži da se u daljem postupku ne odlučuje o prvobitnom tužbenom zahtjevu nego o onom koji je on naknadno postavio.⁹⁶ Postoji promjena istovjetnosti tužbenog zahtjeva kada tužilac prvobitni zahtjev zasniva na jednom životnom događaju, činjeničnom osnovu ili pravnom odnosu, pa onda tužbu preinači, zasnivajući novi zahtjev na drugom životnom događaju, činjeničnom osnovu ili pravnom odnosu koji nije sličan niti identičan prvobitnom zahtjevu.⁹⁷ Na primjer, tužilac je prvobitno zahtijevao izvršenje ugovora o prodaji, a onda je preinačio tužbu, zahtijevajući da se isti ugovor raskine; ili, prvobitno je zahtijevao povrat stvari, a onda je preinačio tužbu, zahtijevajući naknadu štete zbog propasti stvari.⁹⁸

S druge strane, kod isticanja drugog tužbenog zahtjeva uz postojeći može doći do promjene vrijednosti predmeta spora, ali isto tako postoje slučajevi kada ne dolazi do promjene. U ovom slučaju bitno je utvrditi da li su svi zahtjevi povezani istom činjeničnom i pravnom osnovom ili nisu povezani istom činjeničnom i pravnom osnovom.⁹⁹ Ukoliko su tužbeni zahtjevi povezani istom činjeničnom i pravnom osnovom dolazi do promjene vrijednosti predmeta spora, i to do povećanja. Na primjer, kada tužitelj zahtijeva da se utvrdi da je ništav ugovor o prodaji i da se izvrši brisanje prava vlasništva tuženog, pa preinači tužbeni zahtjev te postavi zahtjev i za brisanje prava služnosti. Kada tužilac istakne drugi zahtjev uz postojeći, kada nisu povezani istom činjeničnom i pravnom osnovom, ne dolazi do promjene vrijednosti predmeta spora već se posebno utvrđuje za postojeći tužbeni zahtjev, a

⁹⁵ I. Grbin, „Preinaka tužbe”, u: A. Uzelac/J. Garašić/A. Maganić (ur.), *Djelotvorna pravna zaštita u pravičnom postupku - Izazovi pravosudnih transformacija na jugu Europe*, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb 2013, 134.

⁹⁶ I. Grbin u: A. Uzelac/J. Garašić/A. Maganić (ur.), 134.

⁹⁷ S. Mulabdić, 213.

⁹⁸ *Ibid.*, 214.

⁹⁹ Vidi: *Supra* 2.2.

posebno za zahtjev koji je istaknut uz postojeći. Na primjer, kada tužilac u tužbi, zahtijeva isplatu novčane naknade po osnovu sticanja bez osnova (zbog korištenja trafostanice u suvlasništvu), te pored toga postavlja i zahtjev za izmještanje trafostanice zbog ograničavanja prava vlasništva na drugoj nekretnini.¹⁰⁰

Do promjene vrijednosti predmeta spora uvijek dolazi kada tužilac poveća postojeći zahtjev. Povećanje postojećeg zahtjeva uvijek postoji kada tužilac povisi novčanu tražbinu ili količinu stvari određenih po rodu ili vrsti.¹⁰¹ Na primjer, u parnici radi naknade nematerijalne štete ukoliko nakon podnošenja tužbe dođe do pogoršanja zdravstvenog stanja tužitelja.

Nakon što tužilac preinači tužbu, ako preinaka dovodi do promjene vrijednosti predmeta spora, a izvršena je do zaključenja pripremnog ročišta, a ako pripremno ročište nije održano, onda na glavnoj raspravi prije početka rasprave o glavnoj stvari, dolazi do promjene vrijednosti predmeta spora. Ukoliko tužilac u navedenim rokovima ne izvrši preinaku, ne dolazi do promjene vrijednosti predmeta spora. Tužba se može preinačiti podneskom ili odgovarajućim izjavama na ročištu,¹⁰² te se na navedeni način može i promijeniti vrijednost predmeta spora. ZPP nije propisao obavezu suda da stranci ostavlja primjeran rok za namjeravano preinačenje tužbe.¹⁰³ Dakle, vrijednost predmeta spora može se promijeniti, povećati, i nakon podnošenja tužbe.¹⁰⁴ Pored postojanja navedenih osnova za promjenu vrijednosti predmeta spora, tužilac mora označiti novu vrijednost predmeta spora. Propust tužioca da istovremeno sa preinakom tužbe označi novu vrijednost predmeta spora, umjesto one označene u tužbi, i pored preinačenja tužbe vrijednost predmeta spora ostaje neizmijenjena, jer se ima smatrati da se tužilac saglasio da kao

¹⁰⁰ Vidi: Odluka Vrhovnog suda FBiH, broj 070-0- Rev- 09-001252 od 07.09.2010. godine.

¹⁰¹ S. Mulabdić, 214.

¹⁰² J. Čizmić, „Preinaka tužbe”, *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci*, Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci, Rijeka, 1/2007, 5.

¹⁰³ Odluka Vrhovnog suda Srbije, broj Rev. 5300/94 od 07.12.1994. godine u: R. Čosić/T. Krsmanović, *Aktuelna sudska praksa iz građansko-procesnog prava*, Poslovni biro, Beograd, 2000, 75.

¹⁰⁴ Vidi: Odluka Vrhovnog suda RS, broj 118-0-Rev-09-000105 od 26.08.2009. godine.

mjerodavna i dalje ostaje vrijednost predmeta spora koju je naznačio u tužbi.¹⁰⁵

4. Prigovor zbog određene ili pogrešno određene vrijednosti predmeta spora

Iako je tužilac dužan već u tužbi da označi vrijednost predmeta spora, postoje slučajevi kada tužilac ne označi, a sud propusti da naloži tužiocu da uredi tužbu ili sud pogrešno odredi vrijednost predmeta spora. U ovom slučaju, tuženi je dužan da ukaže sudu na propuste tužioca odnosno suda do zaključenja pripremnog ročišta, a ako pripremno ročište nije održano, onda na glavnoj raspravi prije početka rasprave o glavnoj stvari. Prigovor tuženog poslije navedenih faza postupka, sud ne može cijiniti, jer ne može provjeriti tačnost označene vrijednosti predmeta spora.¹⁰⁶

Naime, tuženi ima pravo i mogućnost u toku postupka ukazati sudu na nedostatak zbog nepostojanja oznake vrijednosti spora u tužbi te zahtijevati da sud odredi vrijednost spora, a ako je to propustio u toku postupka takav prigovor u žalbi nije od uticaja za valjanost odluke u tužbenom zahtjevu.¹⁰⁷ Označavanje vrijednosti predmeta spora, za razliku od žalbenog postupka, ima odlučujući značaj za dopuštenost revizije u revizionom postupku ukoliko od vrijednosti predmeta spora zavisi pravo na izjavljivanje revizije. Ako se zahtjev tužioca odnosi na isplatu novčanog iznosa, onda se na osnovu istog može u revizionom postupku odlučiti o dopuštenosti revizije, ali ukoliko se zahtjev odnosi na nenovčani iznos onda revizioni sud ne može odlučiti o dopuštenosti. Dužnost je suda da otkloni nedostatak u pogledu označavanja vrijednosti predmeta spora, a ukoliko sud propusti nedostatak otkloniti, zbog toga stranke nisu dužne snositi posljedice propusta suda, koje posljedice bi došle do izražaja kod nedopuštenosti revizije s obzirom na vrijednost predmeta spora, te sud čini bitnu povredu odredaba parničnog postupka.¹⁰⁸ Normiranjem vezivanja visine vrijednosti predmeta spora za

¹⁰⁵ Odluka Vrhovnog suda RH, broj Rev-882/1993-2 od 14.02.1996. godine.

¹⁰⁶ Vidi: Odluka Kantonalnog suda u Mostaru, broj Gž-308/05 od 22. 01. 2005. godine.

¹⁰⁷ Odluka Kantonalnog suda Bihaću, broj 01 0 P 002609 10 Gž od 27.05.2010. godine.

¹⁰⁸ Odluka Vrhovnog suda RH, broj Rev 1865/01-2 od 1.04.2004. godine.

zastupanje, propust suda dovodi do bitne povrede odredaba parničnog postupka.¹⁰⁹

Tuženi može u žalbi isticati prigovor pogrešno određene vrijednosti predmeta spora kada sud na glavnoj raspravi nakon početka rasprave o glavnoj stvari odredi vrijednost predmeta spora ili ako dozvoli tužiocu da promijeni. Nezakonito je postupanje suda kada nakon smanjenja tužbenog zahtjeva u završnom izlaganju, kao vrijednost predmeta spora prilikom donošenja odluke o troškovima postupka uzme visinu smanjenog tužbenog zahtjeva.¹¹⁰

5. Značaj vrijednosti predmeta spora u parničnom postupku

Vrijednost predmeta spora kao obavezni element tužbe, po dosadašnjoj pravnoj teoriji i praksi ima značaj za određivanje sudske takse, obračun nagrade advokatu, ocjene dopuštenosti revizije i vrste postupka odnosno da li će se postupak voditi po pravilima postupka u sporovima male vrijednosti. Međutim, na sve navedeno ne utiče vrijednost predmeta spora.

U praksi Ustavnog suda BiH nalazimo da utvrđena vrijednost spora predstavlja i osnov na temelju kojeg se vrši obračun kamata.¹¹¹ Obračun kamate ne zavisi od vrijednosti spora, već od iznosa na koji se obračunava. Na primjer, ukoliko sud djelimično usvoji tužbeni zahtjev kamata će se obračunati na dosuđeni iznos dok se vrijednost predmeta spora neće mijenjati, što jasno ukazuje na nepostojanje veze između vrijednosti predmeta spora i obračuna kamate. Iako se u teoriji ne ističe, vrijednost predmeta spora predstavlja osnov za obračun uspjeha stranke u parničnom postupku. Posljednjim izmjenama i dopunama ZPP RS i ZPP BiH ako u imovinskopравnim zahtjevima vrijednost predmeta spora prelazi iznos od 50.000 KM, punomoćnici pravnih lica mogu biti samo

¹⁰⁹ Vidi: Infra 5.6.

¹¹⁰ Vidi: Odluka Kantonalnog suda u Tuzli, broj 003-0-Gž-07-000 998 od 28. 01. 2009. godine.

¹¹¹ Odluka o dopustivosti i meritumu Ustavnog suda BiH, broj AP 624/10 od 13.03.2013. godine.

lica koja imaju položen pravosudni ispit,¹¹² čime je vrijednost predmeta spora dobio značaj i kod zastupanja pravnih lica.

5.1. Određivanje sudskih taksi

Određivanje sudskih taksi vrši se isključivo na osnovu vrijednosti predmeta spora. U BiH ima 14 zakona koji regulišu određivanje i visinu sudskih taksi. Prilikom poduzimanja radnje u postupku, stranka je dužna dostaviti dokaz o uplaćenju taksi, osim u slučaju da je oslobođena od plaćanja taksi u skladu sa odredbama zakona o parničnom postupku ili zakona o sudskim taksama. Sud je dužan poduzimati radnje u postupku bez obzira da li je stranka dostavila dokaz o uplaćenju taksi. Ukoliko bi sud onemogućio da se vodi postupak ako na podnesak, uključujući i tužbu, nije unaprijed plaćena sudska taksa ne bi predstavljalo sredstvo koje je razumno proporcionalno ostvarenju legitimnog cilja – naplate sudskih taksi kao javnih prihoda, jer se na taj način potpuno ograničava pravo na pristup sudu, odnosno mogućnost da se vodi sudski postupak, čime za stranku u postupku mogu nastati neotklonjive štetne posljedice, što je suprotno samoj suštini prava na pravično suđenje iz člana 6. stav 1. Evropske konvencije o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda.¹¹³

Visina sudske takse određuje se prema vrijednosti predmeta spora u vrijeme poduzimanje radnje za koju se plaća taksa. Međutim, ukoliko dođe do promjene vrijednosti predmeta spora sve sudske takse trebaju da budu u skladu sa konačno određenom vrijednosti predmeta spora, u suprotnom moglo bi doći do zloupotreba. Na primjer, ako tužilac označi suviše nisko vrijednost predmeta spora kako bi platio manju sudsku taksu, i uplati sudsku taksu na tako označenu vrijednost predmeta spora, a nakon toga sud na pripremnom ročištu pravilno odredi vrijednost predmeta spora na osnovu kojeg bi tužilac trebao da plati viši iznos sudske takse, onda je tužilac dužan da izvrši doplatu razlike sudske takse na tužbu. Ako dođe do smanjenja vrijednosti predmeta spora, onda bi se razlika uplaćene

¹¹² Vidi: Član 241a. ZPP BiH; Član 301a. ZPP RS.

¹¹³ Vidi: Odluka o dopustivosti i meritumu Ustavnog suda BiH broj AP 1684/13 od 17.09.2013. godine.

takse vratila ili bi uračunala prilikom određivanja drugih sudski taksi, na način da se smanje za razliku uplaćene sudske takse.

Prilikom normiranja visine sudske takse bitno je da vrijednost spora ne bude dva puta sadržana u određivanju sudske takse, već da se jasno odredi vrijednost predmeta spora za svaku posebno propisanu sudsku taksu. Na primjer, u Tarifnom broju 1 Zakona o sudskim taksama Tuzlanskog kantona,¹¹⁴ propisana je sudska taksa u visini od 20,00 KM za vrijednost predmeta spora do 500,00 KM, dok od 500,00 KM do 1.500,00 KM sudska taksa iznosi 50,00 KM, te u slučaju da je vrijednost predmeta spora 500,00 KM visina sudske takse može da bude 20,00 KM ali i 50,00 KM. U navedenom slučaju sudsku taksu je pravilno odrediti 20,00 KM, tumačeći ovo odredbu u interesu stranke.

5.2. Obračun nagrade advokatu

Mišljenje koje se zastupa u teoriji da je vrijednost predmeta spora bitna za obračun nagrade advokatu je djelimično tačno. Naime, iako u tarifama o nagradama i naknadi za rad advokata osnov za obračun nagrade predstavlja vrijednost spora,¹¹⁵ u praksi se ne uzima uvijek vrijednost predmeta spora već visina tužbenog zahtjeva u vrijeme poduzete radnje.

U slučaju povećanja tužbenog zahtjeva odnosno preinake tužbe, obračun nagrade advokata se ne određuje prema vrijednosti predmeta spora. Naime, zastupa se mišljenje da u slučaju kada se visina troškova zastupanja određuje u skladu s Tarifom o nagradama i naknadi za rad advokata, zavisi od vrijednosti predmeta spora, a ako se ona tokom postupka mijenja, kada tužilac poveća tužbeni zahtjev. Visina troškova za svaku radnju što je poduzeo advokat određuje se s obzirom na vrijednost

¹¹⁴ „Službene novine TK”, broj 5/09, 4/10 i 9/12.

¹¹⁵ Član 12. Tarife o nagradama i naknadi za rad advokata, „Službene novine FBiH”, broj 22/04, 24/04; Tarifni broj 2. Tarife o nagradama i naknadi za rad advokata, „Službeni glasnik RS”, broj 68/05; u BD se primjenjuju Tarifa o nagradama i naknadama troškova za rad advokata u FBiH („Službene novine FBiH”, broj 67/02) i Tarifa o nagradama i naknadama troškova za rad advokata Republike Srpske („Službeni glasnik RS”, broj 45/00), dakle, ranije tarife u odnosu na postojeće, a primjenjuju se kao zatečeni propis, shodno Nalogu Supervizora za Brčko Distrikt BiH od 16.07.2003. godine.

predmeta spora u vrijeme poduzimanja te procesne radnje a ne prema visini konačno postavljenog tužbenog zahtjeva, jer u Tarifi o nagradama i naknadi za rad advokata, kao niti u odredbama Zakona o parničnom postupku nema temelja za zaključak da se broj bodova za pojedine procesne radnje, na primjer tužba ili zastupanje, utvrđuje prema visini konačno postavljenog tužbenog zahtjeva.¹¹⁶ Navedenom se može uputiti kritika da se visina troškova za svaku radnju što je poduzeo advokat ne određuje s obzirom na vrijednost predmeta spora u vrijeme poduzimanja, jer tužilac može da izvrši preinaku tužbe na glavnoj raspravi, dok se ne mijenja vrijednost predmeta, te u tom slučaju visina troškova za zastupanje na glavnoj raspravi se ne bi određivala prema vrijednosti predmeta spora već prema visini tužbenog zahtjeva. Dakle, pravilno je mišljenje da zavisno o visini tužbenog zahtjeva koji je bio predmetom raspravljanja u pojedinim fazama parničnog postupka zavisi i utvrđivanje broja bodova.¹¹⁷

U slučaju djelimičnog povlačenja tužbe odnosno smanjenja tužbenog zahtjeva, vrijednost predmeta spora iz tužbe predstavlja isključivo osnov za obračun nagrade advokatu.¹¹⁸

Razlog za ovakva mišljenja je u slučaju kada se preinači tužba, a više se ne može mijenjati vrijednost predmeta spora, advokat u ovom slučaju zastupa stranku za veću vrijednost čime se odgovornost advokata povećava i potrebno je da i nagrada veća. Kod djelimičnog povlačenja tužbe odnosno smanjenja tužbenog zahtjeva, tužilac će imati samo djelimični uspjeh u parnici te će troškovi biti manji, ukoliko bi se i troškovi obračunavali prema visini tužbenog zahtjeva dvostruko bi došlo do smanjenja troškova postupka, dok tuženi putem ostvarenog uspjeha u parnici koji se određuju isključivo na osnovu vrijednosti predmeta spora¹¹⁹ osigurava troškove postupke. Ovo posebno dolazi do izražaja

¹¹⁶ Odluka Vrhovnog suda RH, broj Rev 629/1993-2 od 09.02.1994. godine; Odluka Vrhovnog suda RH, broj Rev-1772/1996-2 od 27.01.1999. godine.

¹¹⁷ Odluka Vrhovnog suda RH, broj Rev 2080/1991-2 od 12.12.1991. godine.

¹¹⁸ Vidi: N. Opatić, Troškovi postupka - parnični troškovi, <http://www.pravnadatoteka.hr/pdf/Troskovi%20postupka%20-%20parnicni%20troskovi.pdf> (23. august 2014.)

¹¹⁹ Vidi: Infra 5.3.

kada tužilac nema znanje o visini tužbenog zahtjeva, te tek nakon provođenja dokaza može da ima znanje o visini potraživanja prema tuženom.

Međutim, pravno shvatanje usvojeno na Panelu za ujednačavanje sudske prakse iz građanske oblasti na kojem su učestvovali predstavnici Suda Bosne i Hercegovine, Vrhovnog suda Federacije BiH, Vrhovnog suda Republike Srpske i Apelacionog suda Brčko Distrikta BiH, održanom u Sarajevu 30.01.2014. godine, je drugačije, te ako je tužilac u toku postupka smanjio tužbeni zahtjev koji je novčano izražen, kod obračuna i dosude troškova parničnog postupka, dužan da vodi računa o vrijednosti predmeta spora koja egzistira u vrijeme preduzimanja svake procesne radnje pred sudom za koju stranka traži naknadu, odnosno da, kao osnovu za obračun naknade u pogledu procesnih izdataka koje je stranka imala prije smanjenja tužbenog zahtjeva uzima vrijednost predmeta spora u tom periodu (dakle, prije smanjenja tužbenog zahtjeva), a nakon smanjenja tužbenog zahtjeva da obračun vrši prema vrijednosti predmeta spora koja postoji nakon smanjenja.¹²⁰ Treba istaći da ovo pravno shvatanje zastupa i drugi način određivanja uspjeha u parnici u odnosu na prethodno navedeno, te bi došlo do smanjenja troškova postupka tuženog.¹²¹

5.3. Uspjeh u parnici

Kada se govori o značaju vrijednosti predmeta spora obično se ne izdvaja posebno da je značajan i za određivanje uspjeha u parnici, jer se podvodi pod obračun nagrade advokatu iako se radi o različitim elementima kod određivanja troškova postupka. Uspjeh u parnici je bitan za određivanje troškova postupka. Stranka koja u cijelosti izgubi parnicu dužna je protivnoj stranci nadoknaditi troškove.¹²² Ako stranka djelimično uspije u parnici, sud može s obzirom na postignuti uspjeh, odrediti da svaka stranka podmiruje svoje troškove ili da jedna stranka nadoknadi

¹²⁰ Centar za sudsku dokumentaciju, Naknada troškova u slučaju smanjenja tužbenog zahtjeva, <http://www.pravosudje.ba/CSD/> (27. juli 2014.)

¹²¹ Vidi: *Infra* 5.3.

¹²² Vidi: Član 323. stav 1. ZPP BiH; Član 386. stav 1. ZPP FBiH; Član 386. stav 1. ZPP RS; Član 119. stav 1. ZPP BD.

drugoj razmjeran dio troškova.¹²³ Pitanje uspjeha u parnici se postavlja u slučaju kada stanka djelimično uspije u parnici, te se u tom slučaju smatra da uspjeh jedne stranke predstavlja neuspjeh druge, pa se utvrde troškovi obje parnične stranke i izvrši prebijanje, s tim da je predviđen izuzetak u BD gdje po mišljenju Apelacionog suda BD uspjeh jedne stranke ne znači neuspjeh druge. Naime, pravno shvatanje je da kod odlučivanja o troškovima parničnog postupka u slučaju djelimičnog stranačkog uspjeha u parnici treba, u pravilu, uzimati u obzir kako uspjeh tužioca tako i tuženog u parnici i odluku o tome koja će stranka snositi obavezu naknade troškova postupka donijeti primjenom pravila procesnog prebijanja parničnih troškova.¹²⁴ Nakon što je zauzeto navedeno pravno shvatanje na Panelu za ujednačavanje sudske prakse iz građanske oblasti na kojem su učestvovali predstavnici Suda Bosne i Hercegovine, Vrhovnog suda Federacije BiH, Vrhovnog suda Republike Srpske i Apelacionog suda Brčko Distrikta BiH, održanom u Sarajevu 30.01.2014. godine, doći će do promjene sudske prakse u BD,¹²⁵ te usaglašavanja prakse na području cijele BiH.

Bez obzira na vrijednost spora i uspjeh u parnici, stranka koja iznudi drugoj stranci parnične radnje, koje nemaju značaja za vođenje spora, dužna je da naknadi troškove nastale u vezi sa tim radnjama.¹²⁶

Za određivanje uspjeha u parnici dovodi se u vezu vrijednost predmeta spora i usvojeni tužbeni zahtjev, s tim da se treba cijiniti kvantitativni i kvalitativni uspjeh u parnici.¹²⁷ Kvantitativni uspjeh se određuje isključivo na osnovu vrijednosti predmeta spora. U slučaju kada tužilac tokom postupka smanji postavljeni tužbeni zahtjev takva procesna

¹²³ Vidi: Član 323. stav 2. ZPP BiH; Član 386. stav 2. ZPP FBiH; Član 386. stav 2. ZPP RS; Član 119. stav 2. ZPP BD.

¹²⁴ Centar za sudsku dokumentaciju, Naknada troškova u djelimičnog uspjeha stranaka u parnici, <http://www.pravosudje.ba/CSD/> (08. septembar 2014.)

¹²⁵ Apelacioni sud BD dostavio je Osnovnom sudu BD akt broj 097-0-Su-14-000493 od 03.09.2014. godine u kojem je navedeno navedeno pravno shvatanje, te upućivanje na postupanje u skladu sa pravnim shvatanjem.

¹²⁶ Odluka Vrhovnog suda Srbije, Gzz. 8/80 u: T. Krsmanović, 120.

¹²⁷ Vidi: Odluka Kantonalnog suda u Novom Travniku, broj 46 0 Rs 001159 10 Gž2 od 12.05.2010. godine; Odluka Vrhovnog suda FBiH, broj 46 0 Rs 001159 10 Rev od 21.04.2011. godine.

dispozicija ima učinak povlačenja tužbe (tužba se može povući samo djelomično – smanjenjem tužbenog zahtjeva), te zato tužiocu ni ne pripada pravo na naknadu troškova nastalih zbog dijela tužbenog zahtjeva u odnosu na koji je smanjenjem tužbenog zahtjeva tužba povučena.¹²⁸ Ukoliko tuženi da i pristanak na djelimično povlačenje tužbe, nema značaj udovoljenja tužbenom zahtjevu tužioca.¹²⁹ Dakle, u slučaju kada tužilac djelimično povuče tužbu, za utvrđivanje uspjeha u parnici uzima se vrijednost predmeta spora iz tužbe. Na primjer, ako tužilac u tužbi označi vrijednost predmeta spora 15.000,00 KM, dok tužbenim zahtjevom potražuje iznos od 20.000,00 KM, te nakon podnošenja tužbe djelimično povuče tužbu i potražuje iznos od 17.000,00 KM a kao vrijednost predmeta spora označi 17.000,00 KM. Sud prvo mora da pravilno odredi vrijednost predmeta spora u tužbi a to je 20.000,00 KM, te će nakon toga utvrditi da li su ispunjeni uslovi za djelimično povlačenje tužbe i smanjenje vrijednosti spora,¹³⁰ pa ako budu ispunjeni odredit će vrijednost predmeta spora 17.000,00 KM, ali će prilikom uspjeha u parnici uzeti pravilno određenu vrijednost predmeta spora iz tužbe 20.000,00 KM.

U pogledu određivanja uspjeha u parnici pravno shvatanje usvojeno na Panelu za ujednačavanje sudske prakse iz građanske oblasti na kojem su učestvovali predstavnici Suda Bosne i Hercegovine, Vrhovnog suda Federacije BiH, Vrhovnog suda Republike Srpske i Apelacionog suda Brčko Distrikta BiH, održanom u Sarajevu 30.01.2014. godine, je drugačije te se uspjeh stranke u sporu za sve procesne izdatke

¹²⁸ Odluka Vrhovnog suda RH broj Rev 1837/1999-2. godine u: D. Jelušić, Snašanje troškova parničnog postupka u slučaju parcijalnog stranačkog uspjeha u sporu – neujednačenost sudske prakse i pogrešna primjena materijalnog prava, <http://www.pravnadatoteka.hr/pdf/Snasanje%20troskova%20parnicnog%20postupka%20u%20slucaju%20parcijalnog%20stranackog%20uspjeha%20u%20sporu.pdf> (23. august 2014.)

¹²⁹ Odluka Vrhovnog suda RH, broj Rev 1837/1999-2. godine u: D. Jelušić, Snašanje troškova parničnog postupka u slučaju parcijalnog stranačkog uspjeha u sporu – neujednačenost sudske prakse i pogrešna primjena materijalnog prava, <http://www.pravnadatoteka.hr/pdf/Snasanje%20troskova%20parnicnog%20postupka%20u%20slucaju%20parcijalnog%20stranackog%20uspjeha%20u%20sporu.pdf> (23. august 2014.)

¹³⁰ Vidi: Supra 3.2.

učinjene prije smanjenja tužbenog zahtjeva cijeni dovodeći u korelaciju visinu tužbenog zahtjeva prije smanjenja i konačan uspjeh u parnici (visinu usvojenog tužbenog zahtjeva), odnosno za sve izdatke za koje se naknada dosuđuje nastale poslije smanjenja tužbenog zahtjeva, dovodeći u vezu visinu tužbenog zahtjeva nakon smanjenja i konačan uspjeh stranke u parnici (visinu usvojenog tužbenog zahtjeva).¹³¹ Ovakav način određivanja uspjeha u parnici je na štetu tuženog, jer na primjer ukoliko tužilac nakon dostavljenog nalaza i mišljenja vještaka smanji tužbeni zahtjev, što može učiniti i podneskom prije održavanja glavne rasprave, i pod uslovom da sud usvoji smanjeni tužbeni zahtjev, priznat će se tužiocu da je u cjelosti uspio za glavnu raspravu i dosudit će se u cjelosti troškovi. Posebno bi bilo štetno za tuženog kada je potrebno izvesti veći broj dokaza na glavnoj raspravi, pa se odredi više nastavaka glavne rasprave. Ovakav način određivanja uspjeha u parnici u suprotnosti je i sa dužnosti tužioca koji povuče tužbu da protivnoj stranci nadoknaditi parnične troškove, osim ako je povlačenje tužbe uslijedilo nakon udovoljenja zahtjevu od tuženog.¹³² Pravno shvatanje nema u vidu da se smanjenje tužbenog zahtjeva smatra djelimičnim povlačenjem tužbe, te da i eventualni pristanak tuženog na djelimično povlačenje nema učinak udovoljenja tužbenom zahtjevu. Takođe bi određivanje troškova parničnog postupka postalo dosta složenije, što bi dovelo da u dosta većem broju slučajeva nego što je sada, sudu bude potrebno više vremena za odlučivanje o troškovima postupka nego za odlučivanje o glavnom zahtjevu.

5.4. Dopuštenost revizije

Vrijednost predmeta spora nije od značaja za dopuštenost revizije jer dopuštenost revizije zavisi od vrijednosti pobijanog dijela pravosnažne presude koja u parničnom postupku pred Sudom BiH i u BD treba da prelazi 30.000,00 KM, u FBiH treba prelaziti iznos od 10.000,00 KM, dok u RS treba da prelazi 30.000 KM, a u privrednim sporovima 50.000

¹³¹ Centar za sudsku dokumentaciju, Naknada troškova u slučaju smanjenja tužbenog zahtjeva, <http://www.pravosudje.ba/CSD/> (27. juli 2014.)

¹³² Vidi: Član 327. stav 1. ZPP BiH; Član 390. stav 1. ZPP FBiH; Član 390. stav 1. ZPP RS; Član 123. stav 1. ZPP BD.

KM.¹³³ Međutim, u teoriji i praksi¹³⁴ je zastupljeno mišljenje da od vrijednosti predmeta spora zavisi dopuštenost izjavljivanja revizije. Ovo se može prepisati nastavljanju istog postupanja u skladu sa ranijim zakonima o parničnom postupku u kojima je dopuštenost revizije zavisila od vrijednosti predmeta spora pobijanog dijela pravosnažne presude.¹³⁵ U praksi nalazimo da se prilikom dopuštenosti revizije utvrđuje vrijednost predmeta spora, te se kao vrijednost predmeta spora uzima samo vrijednost glavnog zahtjeva, dok se kamate, parnični troškovi i ostala sporedna potraživanja ne uzimaju u obzir ako ne čine glavni zahtjev.¹³⁶ U ovim slučajevima revizija se odbacuje kao nedopuštena. Međutim, takođe nalazimo da se prilikom dopuštenosti revizije cijene i troškovi parničnog postupka,¹³⁷ te da je dopuštena revizija u slučaju kada vrijednost pobijanog dijela prelazi imovinski cenzus za reviziju a odnosi se na troškove,¹³⁸ iako je u ovom slučaju takođe cijenjena vrijednost predmeta spora.

Prilikom ocjene dopuštenosti revizije nije od značaja vrijednost predmeta spora pobijanog dijela pravosnažne presude, već vrijednost pobijanog dijela. Ovo znači da prilikom dopuštenosti revizije sud mora imati u vidu ne samo vrijednost glavnog zahtjeva, već i kamate, parnične troškove i ostala sporedna potraživanja jer čine vrijednost pobijanog dijela. Na primjer, ukoliko troškovi postupka prelaze imovinski cenzus ili ukoliko iz visine glavnog duga, perioda za koji su dosuđene kamate i visine kamate, sud može utvrditi da prelazi imovinski cenzus, jer obračun ne predstavlja složenu matematičku operaciju i sud posjeduje znanje da utvrdi da li prelazi imovinski cenzus. Stranke u postupku nisu dužne da

¹³³ Vidi: Član 204. stav 2. ZPP BiH; Član 237. stav 2. ZPP FBiH; Član 237. stav 2. ZPP RS; Član 346. stav 2. ZPP BD.

¹³⁴ Vidi: Odluka o dopustivosti i meritumu Ustavnog suda BiH, broj AP 2370/10 od 19.11.2013. godine.

¹³⁵ Vidi: Član 364. stav 2. Zakon o parničnom postupku FBiH, „Službene novine FBiH”, broj 42/98.

¹³⁶ Vidi: Odluka Suda BiH, broj Rev-26/10 od 08.11.2010. godine; Odluka Vrhovnog suda FBiH, broj 70 0 P 000767 10 Rev od 26.04.2011. godine.

¹³⁷ Vidi: Odluka Vrhovnog suda FBiH, broj 17 0 P 002296 11 Rev od 31.05.2012. godine .

¹³⁸ Vidi: Odluka Vrhovnog suda FBiH, broj 070-0-Rev-08-001501 od 26.01.2010. godine.

dokazuju općepoznate činjenice, a to su one činjenice koju su poznate svakom prosječnom čovjeku ili znatnom broju ljudi, u cijeloj zemlji ili u njenim prostranim oblastima.¹³⁹ Tako nalazimo da je revizija odbačena jer je vrijednost predmeta spora označena 5.000,00 KM, dok se pobijani dio odnosi na sticanje prava vlasništva dosjelošću na pomoćnom poslovnom prostoru površine 26 m² i poslovnom prostoru od 60 m² u gradskom području.¹⁴⁰ Općepoznata je činjenica na području BiH da pomoćni poslovni prostor površine 26 m² i poslovni prostoru od 60 m² u gradskom području uveliko premašuju imovinski cenzus od 10.000,00 KM, koji je bio u vrijeme donošenja odluke. Može se primjeniti da mali broj činjenica sud prihvata kao općepoznate, već se nepotrebno dokazuju provođenjem dokaza, najčešće vještačenjem. Pravilno je da sud ovakve činjenice prihvati kao općepoznate i da odluči o reviziji.

Prilikom ocjene dopuštenosti revizije mora se imati u vidu i protek vremena, te da zbog proteka vremena može doći do promjene vrijednosti pobijanog dijela presude. Na primjer, kada se, parnični postupak radi isplate relativno velikog iznosa deviza vodi u razdoblju od trideset godina, te se u njemu vrijednost pobijanog dijela presude (koja u vrijeme podnošenja tužbe višestruko premašuje iznos propisan za dopuštenost revizije), utvrđuje prema nominalnom iznosu domaće valute (a koja je uslijed denominacije potpuno obezvrijeđena), a ne prema realnoj vrijednosti utuženog iznosa, onda tako dugi protek vremena uvijek ide u prilog jednoj od stranaka koja povoljni ishod može zahvaliti samo odugovlačenju postupka, a drugoj stranci narušava jednak položaj pred zakonom.¹⁴¹

5.5. Vrijednost predmeta spora u sporovima male vrijednosti

Postupak u sporovima male vrijednosti je poseban parnični postupak, nasuprot općem parničnom postupku, u kojem su određena pravila općeg parničnog postupka uproštena i reducirana kako bi se u

¹³⁹ B. Poznić, 251.

¹⁴⁰ Odluka Vrhovnog suda RS, broj 118-0-Rev-08-001216 od 30.10.2009. godine.

¹⁴¹ Vidi: Odluka Ustavnog suda RH, broj U-III -4361/2008 od 10.06.2009. godine.

stvarima manje imovinske vrijednosti postigla ušteda u radu i vremenu.¹⁴² Sporovi male vrijednosti jesu sporovi u kojima se tužbeni zahtjev odnosi na potraživanje u novcu koje ne prelazi iznos od 3.000 KM u FBiH i BD, u postupku pred sudom BiH iznos od 10.000,00 KM, dok u RS iznos od 5.000,00 KM, zatim smatraju se i sporovi u kojima se tužbeni zahtjev ne odnosi na potraživanje u novcu, a tužilac je u tužbi naveo da pristaje da umjesto udovoljenja određenom zahtjevu primi određeni novčani iznos koji ne prelazi navedeni iznos, a sporovima male vrijednosti smatraju se i sporovi u kojima predmet tužbenog zahtjeva nije novčani iznos, već predaja pokretne stvari čija vrijednost, koju je tužilac u tužbi naveo, ne prelazi navedeni iznos.¹⁴³ Dakle, vrsta parničnog postupka koji će se provesti po tužbi tužioca, ne zavisi od vrijednosti predmeta spora kod potraživanja u novcu već od visine potraživanja tužbenog zahtjeva, dok kod parnica kod kojih predmet tužbenog zahtjeva nije novčani iznos zavisi od vrijednosti predmeta spora.

Tužbeni zahtjev koji se odnosi na potraživanje u novcu, može se odnositi i na sporedna potraživanja, kamate, koja se ne uzimaju u obzir prilikom određivanja vrijednost predmeta spora, dok bi u ovom slučaju trebala biti uzeta kod utvrđivanja potraživanja u novcu. Međutim, često se cijeni samo vrijednost predmeta spora.¹⁴⁴ S obzirom na visinu glavnog tužbenog zahtjeva, veoma rijetko će sporedna potraživanja uslovljavati da se postupak vodi po redovnom parničnom postupku umjesto po odredbama u sporovima male vrijednosti.

Ako tužilac preinači tužbeni zahtjev tako da vrijednost predmeta spora prelazi imovinski cenzus postupak će se dovršiti prema odredbama redovnog parničnog postupka,¹⁴⁵ ako tužilac do zaključenja glavne rasprave koja se vodi prema odredbama ovog zakona o redovnom

¹⁴² B. Poznić, Komentar Zakona o parničnom postupku iz 1976. godine u: M. Knežević, „O žalbi protiv presude u postupku u sporu male vrijednosti”, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Novom Sadu*, Pravni fakultet u Novom Sadu, Novi Sad, 4/2012, 386.

¹⁴³ Vidi: Član 362 ZPP BiH; Član 429 ZPP FBiH; Član 429 ZPP RS; Član 408 ZPP BD.

¹⁴⁴ Vidi: Odluka Kantonalnog suda u Tuzli, broj 32 0 Mal 075794 13 Gž od 10.04.2014. godine.

¹⁴⁵ Vidi: Član 365. stav 1. ZPP BiH; Član 432. stav 1. ZPP FBiH; Član 432. stav 1. ZPP RS; Član 411. stav 1. ZPP BD.

postupku smanji tužbeni zahtjev tako da više ne prelazi imovinski cenzus daljnji postupak provest će se prema odredbama postupka u sporovima male vrijednosti.¹⁴⁶ Primjećuje se da kod preinake tužbenog zahtjeva, uzima vrijednost predmeta spora, a ne kao kod samog početka postupka kada se cijeni visina potraživanja. U ovom slučaju takođe treba cijeliti visinu potraživanja, jer se ne upotrebljava „termin vrijednost predmeta spora preinačenog tužbenog zahtjeva” koji bi ukazivao da kod preinačenog tužbenog zahtjeva treba cijeliti samo elemente za vrijednost predmeta spora, već „vrijednost predmeta spora” koji se ne može promijeniti ukoliko je preinaka izvršena na glavnoj raspravi nakon početka rasprave o glavnoj stvari. Ako bi se drugačije cijeno onda bi došle u suprotnost odredbe zakona o parničnom postupku, što bi bilo nepravilno cijeneći i ostale odredbe zakona. Na primjer, ukoliko tužilac tužbu preinači na glavnoj raspravi i potraživani iznos prelazi imovinski cenzus, te nije moguće više promijeniti vrijednost predmeta spora, dalji postupak će se nastaviti prema odredbama opšteg parničnog postupka iako dakle nije došlo do promjene vrijednosti predmeta spora. Drugi mogući slučaj jeste u slučaju kada se postupak vodi po odredbama redovnog parničnog postupka, u kojem tužilac smanji tužbeni zahtjev, te će se dalji postupak nastaviti po odredbama postupka u sporovima male vrijednosti, što govori u prilog da nije od odlučnog značaja vrijednost predmeta spora, s obzirom da se i kod ovog slučaja ne zahtjeva promjena vrijednosti predmeta spora.

Kod tužbenog zahtjeva koji se ne odnosi na novčani iznos ili kod tužbenog zahtjeva koji se ne odnosi na novčani iznos već predaju pokretne stvari, za utvrđivanje vrste postupka koriste se isti elementi kao kod utvrđivanja vrijednosti predmeta spora,¹⁴⁷ te u ovim slučajevima od vrijednosti predmeta spora zavisi da li će se postupak voditi po pravilima postupka u sporovima male vrijednosti.

¹⁴⁶ Vidi: Član 365. stav 2. ZPP BiH; Član 432. stav 2. ZPP FBiH; Član 432. stav 2. ZPP RS; Član 411. stav 2. ZPP BD.

¹⁴⁷ Vidi: Supra 2.

5.6. Zastupanje u parnici

Vrijednost predmeta spora može biti od eliminatornog značaja za zastupanje u parnici. Naime, u imovinskopравnim zahtjevima kada vrijednost predmeta spora prelazi iznos od 50.000 KM, punomoćnici pravnih lica po ZPP BiH i ZPP RS mogu biti samo lica koja imaju položen pravosudni ispit. Sud u ovim slučajevima je dužan da obrati veći stepen pažnje i da pravilno utvrdi vrijednost predmeta spora. Ukoliko u drugim slučajevima neodređivanje ili nepravilno određivanje vrijednosti predmeta spora ne bi imalo uticaja na donošenje zakonite i pravilne presude, u ovom slučaju presuda bi bila nezakonita. Naime, dužnost je suda da tokom cijelog postupka pazi da li je osoba koja se pojavljuje kao punomoćnik ovlaštena za zastupanje, ako sud utvrdi da osoba koja se pojavljuje kao punomoćnik nije ovlaštena za zastupanje, ukinut će parnične radnje što ih je ta osoba poduzela.¹⁴⁸ Dužnost suda u pogledu zakonitog i pravilnog postupanja ne ograničava se samo na provjeru da li je punomoćnik predao punomoć sa svim potrebnim elementima za zastupanje, već da li to lice može biti punomoćnik u skladu sa pravilima parničnog postupka. Ova dužnost posebno dolazi do izražaja jer drugostepeni sud po službenoj dužnosti pazi na povrede odredaba parničnog postupka koje se odnose na stranačku sposobnost i zastupanje.¹⁴⁹ Ukoliko bi sud pogrešno utvrdio vrijednost predmeta spora i dopustio da punomoćnik bude lice koje nema pravosudni ispit, počinio bi povredu koja je od uticaja za donošenje zakonite i pravilne presude. Ovo se odnosi i na postupanje drugostepenog suda, u slučaju kada revizioni sud odlučuje po izjavljenoj reviziji.

ZAKLJUČAK

Normiranjem vrijednosti predmeta spora jednim od obaveznih dijelova tužbe, određen je njegov značaj. Međutim, nisu izričito normirane sve pravne radnje za koje je značajan, što bi bilo ispravno. Razlog

¹⁴⁸ Vidi: Član 249. stav 4. ZPP BiH; Član 309. stav 4. ZPP FBiH; Član 309. stav 4. ZPP RS; Član 58. stav 4. ZPP BD.

¹⁴⁹ Vidi: Član 188., 176. stav 2. tačka 7. ZPP BiH; Član 221. ZPP FBiH; Član 221., 209. stav 2. tačka 8. ZPP RS; Član 330. ZPP BD.

za izričito nenormiranje može se naći u širini parnice, te da se ne mogu sve radnje izričito normirati. Prilikom podnošenja tužbe, dužnost je tužioca da naznači vrijednost predmeta spora dok je dužnost suda da ispita da li je označen i da li je pravilno označen, te ukoliko nije da naloži označavanje odnosno pravilno označavanje. Za vrijednost predmeta spora ukoliko se tužbeni zahtjev odnosi na novčani iznos uzima se u obzir samo vrijednost glavnog zahtjeva, dok kamate, ugovorna kazna i ostala sporedna traženja ne uzimaju se u obzir pri određivanju vrijednosti spora ako ne čine glavni zahtjev, dok kod tužbenog zahtjeva koji se ne odnosi na novčani iznos, mjerodavna je vrijednost predmeta spora koju je tužilac u tužbi naznačio. Vrijednost predmeta spora ne može se određivati u toku cijelog postupka, već će sud najkasnije na pripremnom ročištu, a ako pripremno ročište nije održano, onda na glavnoj raspravi prije početka rasprave o glavnoj stvari, brzo i na prikladan način provjeriti tačnost naznačene vrijednosti, te rješenjem odrediti vrijednost predmeta spora. Ukoliko ne postupi na navedeni način nastupa prekluzija prava na dalje postupanje. Prilikom određivanja vrijednosti spora potrebno je imati u vidu i karakter spora, kao i da li postoji suparničarstvo.

Do promjene vrijednosti predmeta spora može doći kod djelimičnog povlačenja tužbe, s tim da može doći i kod preinake tužbe ali ne u svim slučajevima. Ukoliko parnične stranke smatraju da nije označena ili nije pravilno određena vrijednost predmeta spora, mogu isticati prigovor ali najkasnije do kada se može izvršiti označavanje odnosno promjena vrijednosti predmeta spora. Značaj vrijednosti predmeta spora po dosadašnjim mišljenjima bila je za određivanje sudske takse, obračuna nagrade advokatu, ocjene dopuštenosti revizije i vrste postupka odnosno da li će se postupak voditi po pravilima postupka u sporovima male vrijednosti, pa čak u praksi Ustavnog suda BiH nalazimo da utvrđena vrijednost spora predstavlja i osnov na temelju kojeg se vrši obračun kamata. Sve navedeno se ne može u cjelosti prihvatiti s obzirom da vrijednost predmeta spora nije u cjelosti relevantna za sve navedeno, a uopšte nije relevantna za dopuštenost revizije i obračun kamata.

**VALUE OF THE DISPUTE IN CIVIL PROCEEDINGS IN
BOSNIA AND HERZEGOVINA**

SUMMARY

The paper is the amount in dispute, as a mandatory part of the claim, in litigation. The aim is to show that the previous findings and present new ones that will be used in a litigation. In practice and theory are almost unique opinions about the role of the amount in dispute in civil proceedings. However, the existing opinions can not fully accept, and indicates that they are not entirely accurate. To determine the amount in dispute depending on the type of dispute different rules will apply, except that the primary distinction is whether the statement of claim reads on the amount of money or no amount of money. It is also important to that stage in the litigation can be determined. Opinions vary about change in the value of the dispute and indicates in which cases can be changed and how. Finally, concludes that the amount in dispute is exclusively used in determining the court fees if the amount in dispute condition for procuration, partly applied when calculating the award attorney, success in litigation and disputes of lesser value, and is not used for the admissibility of an audit.

Keywords: the amount in dispute, litigation, modifications of the claim, partially withdraw the claim, success in litigation, audits.